

УДК 343.81

Денисова Т. А.,

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
помічник ректора з наукової та науково-методичної роботи,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна;

Денисов С. Ф.,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна;

Білоконеv В. М.,

суддя Запорізького апеляційного суду

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ФОРМУЛЮВАНЬ І СПЕЦІАЛЬНИХ ПРАВИЛ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

У статті розглянуто важливі для теорії кримінального права та правозастосовної практики загальні питання покарання, підходи до визначення його суттєвих ознак, спеціальні правила призначення покарання за незакінчений злочин та злочин, вчинений у співучасті, врахування під час призначення покарання ступеня тяжкості вчиненого особою діяння, ступеня здійснення злочинного наміру та окремі особливості термінологічних формулювань, що застосовуються під час призначення покарання, зокрема, «окремих епізодів злочинної діяльності», що входять до складу складних одиничних злочинів, або є самостійними складами тотожних злочинів та входять до складу повторності як форми множинності злочинів.

Ключові слова: покарання, призначення покарання, злочин, тяжкість діяння, незакінчений злочин, співучасть, окремі епізоди злочинної діяльності.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку українського суспільства, його економічних, політичних, ідеологічних, правових та моральних складових, прагнення до здобуття європейських цінностей характеризується процесами, що набувають особливого значення, зокрема, надійна охорона конституційного устрою, прав і свобод громадян, зміцнення правопорядку. Одночасно держава стикнулася з бурхливими криміногенними процесами, які становлять загрозу стабільності суспільства, життю та благополуччю його громадян, зокрема, зростанням злочинності.

Загалом необхідно вказати, що злочинність в усіх її виявах, несе непоправну загрозу державі, суспільству, громадянам, негативно впливає на хід перетворень в Україні. З урахуванням су-

часного стану динаміки та тенденцій поширення злочинів варто не забувати, що необхідним засобом зміцнення правопорядку виступає кримінальний закон, який покликаний боротися із злочинністю шляхом притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб та призначення їм покарання.

Безумовно, покарання є одним із засобів запобігання злочинам, особливо, коли існує ціла низка об'єктивних і суб'єктивних факторів, що обумовлюють подальше зростання злочинності в Україні (зниження життєвого рівня більшості населення, тіньовий сектор економіки, зниження авторитету влади та послаблення державного управління тощо). Проте сучасні умови існування суспільства змушують переглянути кримінальну політику щодо протидії злочинним виявам, здійснити вплив на осіб, які їх вчинили, більш раціональним та науково обґрунтованим. До проблем покарання та його призначення, що залишаються недостатньо дослідженими або не знайшли свого остаточного вирішення, належать, зокрема: цілі (мета) покарання, з'ясування того, які види заходів кримінально-правового впливу варто визнати доцільними для досягнення мети покарання, розбалансований характер санкцій окремих норм, питання правозастосовної практики щодо призначення покарання на підставі ч. 1 ст. 70 та ч. 4 ст. 70 Кримінального кодексу України (далі – КК) за наявності в діях особи «окремих епізодів злочинної діяльності» тощо. Викладене свідчить про актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні зроблено чимало кроків у напрямку вивчення теоретичних питань з кримінального права та правозастосовної практики. Методологічним підґрунтям для підготовки цієї публікації стали наукові праці таких вітчизняних учених, як П. П. Андрушко, Л. В. Багрій-Шахматов, М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Н. О. Гуророва, І. М. Даньшин, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, М. Й. Коржанський, П. С. Матишевський, М. І. Мельник, П. П. Михайленко, А. А. Музика, В. О. Навроцький, М. І. Панов, А. В. Савченко, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, П. Л. Фріс, С. С. Яценко та ін. Публікації науковців присвячуються теоретичним і практичним питанням покарання. Проте сьогодні залишаються актуальними не лише проблеми підвищення ефекти-

вності покарання та його окремих видів, що об'єднані у систему, але й такі класичні питання, як сутність та зміст покарання, його практична роль та переосмислення значення у системі інших заходів впливу на протиправну поведінку особи.

Формулювання мети. Здійснити дослідження проблемних питань щодо призначення покарання, виявити окремі особливості термінологічних формулювань, що застосовуються під час призначення покарання, зокрема, «окремих епізодів злочинної діяльності», визначити обґрунтованість існуючих критеріїв призначення покарань за незакінчений злочин та злочин, вчинений у співучасті.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, покарання – необхідна складова кримінального права. Серед усіх заходів державного примусу покарання є найбільш суворим і застосовується лише за вчинення таких суспільно небезпечних діянь, як злочини. У ч. 1 ст. 50 КК наводиться поняття покарання, яке визначається як захід примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого [1, с. 145–147].

Із законодавчого визначення покарання випливає, що воно характеризується такими ознаками: 1) це найсуворіший захід державного примусу, який передбачений тільки законом і застосовується від імені держави відповідним державним органом. Через покарання виражається негативна оцінка з боку держави як вчиненого злочину, так і злочинця, і саме покаранням за вчинений злочин держава примушує винну особу до правослухняної поведінки; 2) цей захід державного примусу може бути застосований лише до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, передбаченого кримінальним законом. Покарання має індивідуальний характер, тобто не може бути спрямоване на інших осіб, навіть на близьких родичів винного; 3) покарання застосовується від імені держави лише відповідним органом – судом, який призначає його шляхом постановлення обвинувального вироку. Жоден з інших державних органів не може призначати покарання; 4) покарання є карою, що встановлює обмеження прав і свобод засудженого, покладає обов'язок засудженого зазнавати втрат і обмежень, пов'язаних із застосуванням покарання, ганьби, соро-

му перед суспільством і своїми близькими. Усі види покарання передбачені лише у кримінальному законі (ст. 51, 53–64 і санкції статей КК); 5) покарання є логічним юридичним наслідком злочину. Кожен вид покарання має кількісні межі та визначений зміст, спосіб впливу на засудженого, чітко регламентований кримінальним законом. Ніхто не має права виходити за межі кількісних і якісних характеристик покарання, встановлених законом; 6) покарання має публічний характер, тобто призначається судом від імені держави і є обов'язковим для виконання усіма громадянами, службовими особами та відповідними органами на всій території України; 7) покарання тягне за собою особливий правовий наслідок – судимість, яка за змістом є не тільки ознакою кари, а й певним правовим статусом засудженого, пов'язаним із різними правообмеженнями та іншими негативними наслідками протягом визначеного в законі строку.

Формою покарання вважається той чи інший вид покарання, що передбачений у ст. 51, 53–64 КК і встановлений у відповідних санкціях статей Особливої частини КК України.

Нами вказувалось, що до цього часу багато дискусійних питань виникає у зв'язку із законодавчим визначенням мети покарання. Необхідно вказати, що ч. 2 ст. 50 КК законодавець вважає за необхідне поставити перед покаранням декілька кінцевих цілей, якими є: а) кара як відплата засудженому за вчинення злочинного діяння; б) виправлення засудженого; в) запобігання вчиненню нових злочинів засудженим; г) запобігання вчиненню злочинів іншими особами [1, с. 145–147]. Не піддаючи аналізу дискусійність цього питання, оскільки воно не є метою цієї статті, лише зазначимо, що всі цілі покарання, незважаючи на їх відносну самостійність, тісно пов'язані між собою, залежать від стану злочинності, загальних тенденцій у політиці держави та законодавстві, змін у соціально-економічному житті суспільства тощо [2, с. 208–219]. Проте аналіз завдань кримінального права свідчить, що в законі зазначений лише кінцевий результат, до якого має прагнути держава. У процесі призначення, виконання і відбування покарання виникають й інші завдання та цілі. Треба враховувати також, що у певних випадках далеко не всі цілі, незважаючи на те, що вони вказані в законі, можуть бути досягнуті

[3, с. 711]. Так, Ч. Беккарія підкреслював, що мета покарання вбачається не в катуванні і мученні людини, і не в тому, щоб зробити неіснуючим уже вчинений злочин. На його думку, метою покарання має бути створення перепон для винного знову заподіяти шкоду суспільству, а також утримати інших від вчинення того ж. Тому варто застосовувати тільки таке покарання, яке у разі збереження співрозмірності зі злочином справляло б найбільш сильне враження на душу людей і було б найменш болісним для тіла злочинця [4, с. 19–21].

Повертаючись до питань призначення покарання, необхідно вказати, що окремої уваги заслуговують *призначення покарання за незакінчений злочин* та *за злочин, вчинений у співучасті*, що урегульовано у ст. 68 КК і належить до спеціальних правил призначення покарання.

Під час призначення покарання *за незакінчений злочин* (ст. 13–16 КК), крім передбачених ст. 65–67 КК загальних засад, суд, керуючись положеннями ч. 1 ст. 68 КК, повинен враховувати: а) ступінь тяжкості вчиненого особою діяння; б) ступінь здійснення злочинного наміру та в) причини, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця.

Урахування ступеня тяжкості вчиненого особою діяння зумовлене насамперед тим, що незакінчений злочин має більш низький ступінь суспільної небезпечності порівняно із закінченим злочином. Адже в результаті приготування до злочину або замаху на нього особа не виконує до кінця всі діяння, що охоплюються її умислом, або ще не настають зазначені в законі наслідки.

Оцінка судом ступеня тяжкості вчиненого особою діяння залежить і від того, до якої категорії тяжкості відносить закон вчинений злочин (ст. 12 КК). Адже ступінь тяжкості тяжких та особливо тяжких злочинів значно вища, ніж у злочинах невеликої або середньої тяжкості. Ступінь тяжкості також залежить від характеру злочину (наприклад, приготування до вбивства або приготування до вчинення крадіжки). Є й інші обставини, які суд має врахувати й оцінити в їх сукупності (наприклад, спосіб вчинення злочину, мотиви, наявність чи відсутність кваліфікуючих чи особливо кваліфікуючих ознак злочину тощо).

Ступінь здійснення злочинного наміру полягає у врахуванні під час призначення покарання за незакінчений злочин виду незакінченого злочину, тобто ту стадію його вчинення, на якій він був перерваний (приготування або замах на злочин), а також ступінь реалізації злочинного наміру в межах однієї й тієї самої стадії незакінченого злочину (закінчений або незакінчений замах). Зокрема, приготування до злочину є менш небезпечним порівняно із замахом на вчинення такого злочину, а ступінь небезпеки закінченого замаху є вищим, ніж незакінченого. Визначаючи ступінь небезпечності, необхідно з'ясувати кількість та зміст підготовчих діянь, розмір (обсяг) заподіяної шкоди, характер й інтенсивність вчиненого, наміри й підшукування співучасників, створення злочинної групи, виготовлення знарядь злочину тощо [5, с. 798–799].

Причини, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця, – це різноманітні обставини об'єктивного і суб'єктивного характеру, що не залежать від волі винного і внаслідок яких злочинне діяння не було доведено до кінця.

Варто зазначити, що закон не тільки вказує на обставини, які повинен врахувати суд під час призначення покарання за незакінчений злочин, а й встановлює в ч. 2 та 3 ст. 68 КК спеціальні правила призначення покарання у цих випадках. Такі правила підлягають застосуванню судом незалежно від наявності обтяжуючих покарання обставин і того, до якої категорії належить злочин, приготування до якого або замах на який вчинив винний.

За вчинення приготування до злочину строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК (ч. 2 ст. 68 КК). За вчинення замаху на злочин строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК (ч. 3 ст. 68 КК). Під час призначення покарання за незакінчений злочин, вчинений неповнолітнім, мають братися до уваги положення розділу XV Загальної частини КК.

Окремої уваги заслуговують питання призначення покарання за *злочин, вчинений у співучасті*, що також належать до спеціальних правил призначення покарання. Перш за все підкреслимо, що під час призначення покарання суд повинен керуватися положеннями ст. 65–67 КК, а також обов'язково враховувати: а) характер і б) ступінь участі кожного із співучасників у вчиненні злочину. Це положення, закріплене у ч. 4 ст. 68 КК, спрямоване на забезпечення індивідуального підходу до кожного співучасника злочину, прагнення оцінити ту безпосередню роль, яку виконував кожен, визначити так званий «особистий внесок» співучасника злочину. Таким чином, характер участі співучасника у вчиненні злочину відображає якісну специфіку вчиненого особою діяння.

Системний аналіз ролей співучасників у вчиненні злочину передбачає з'ясування: 1) виду співучасників (ст. 26 КК), а саме, чи була особа організатором, виконавцем, підбурювачем чи пособником; 2) яке діяння вчинене безпосередньо кожним співучасником у межах злочину, що охоплювалося спільними діями й спільним умислом; 3) яка роль таких учасників у вчиненні конкретного злочину і чи не вийшли дії співучасника за обумовлені іншими учасниками межі.

Неможливо беззаперечно стверджувати, роль якого саме співучасника злочину є найбільш суспільно небезпечною, але судова практика визнає, що найбільшу небезпеку, як правило, становлять діяння організатора злочину. Не менш значним є внесок у вчинення злочину виконавця (співвиконавця), оскільки його зусиллями реалізується спільний злочинний намір.

Як слушно зазначає О.О. Кваша, ступінь участі особи у вчиненні злочину є кількісною характеристикою поведінки співучасника і означає міру його індивідуальної активності. Ця міра визначається змістом і обсягом діянь, фактично вчинених особою у межах відповідної функціональної ролі [6] (наприклад, організатор не тільки створює злочинну групу, а й керує підготовкою злочину, фінансує дії співучасників, розподіляє ролі між ними, забезпечує приховування їх злочинної діяльності тощо).

Характеристика якісного і кількісного рівня небезпечності дозволяє суду визначити та врахувати у вирокі характер та сту-

піль участь у злочині кожного зі співучасників. Характер і ступінь участі співучасника у вчиненні злочину можуть впливати на обрання міри покарання як у бік посилення, так і у бік пом'якшення. Тому в мотивувальній частині вироку суд повинен не тільки їх назвати, а й зазначити, чому він посилається на них, як на обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання.

Детального розгляду потребують питання, які стосуються термінів, що застосовуються у законодавстві. Серед низки таких термінів та термінологічних зворотів, на нашу думку, варто звернути увагу, зокрема, на визначення й тлумачення *злочинної діяльності* та *окремих епізодів злочинної діяльності*, що використовуються як у кримінальному праві, так і в кримінології.

Так, п. 20 постанови Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24 жовтня 2003 р. «Про практику призначення кримінального покарання» звертається увага суддів на те, що передбачені законом правила призначення покарання за сукупністю злочинів (ст. 70 КК) застосовуються у випадках самостійної кваліфікації вчиненого як за різними статтями, так і за різними частинами однієї статті кримінального закону, якими передбачено відповідальність за окремі склади злочинів і які мають самостійні санкції. За *окремими епізодами злочинної діяльності* або за окремими пунктами статті (частини статті) КК, які не мають самостійної санкції, покарання не призначається [7, с. 265].

Проаналізувавши термінологічний зворот *окремі епізоди злочинної діяльності*, який застосовується Пленумом, можна помітити, що в ньому поєднуються загальноповживані слова *окремі епізоди*, а також спеціалізований термін *злочинна діяльність*.

Основоположником дослідження *злочинної діяльності* у вітчизняній кримінології і в кримінальному праві є професор А. Ф. Зелінський. Перші його праці, присвячені науковому тлумаченню *злочинної діяльності*, були опубліковані ще в 70-х роках минулого століття [8, с. 98–100; 9, с. 27–32]. У цих та інших працях А. Ф. Зелінський обґрунтовував необхідність вивчення злочинної поведінки не як окремих розрізнених фактів злочинів у житті конкретної особи, а як системної послідовності поведінкових актів, спрямованих на досягнення конкретних результатів [10, с. 32–35]. У 1998 р. разом з професором М. Й. Коржанським,

А. Ф. Зелінський видав монографію «Корислива злочинна діяльність» [11], а у 1999 р. останній оприлюднив працю «Кримінальна психологія», в яких, зокрема, було розкрито поняття, структура та види *злочинної діяльності*, її взаємозв'язок з такими категоріями, як «людська активність», «поведінка», «діяльність» [12].

Так, активність – найширше поняття взаємодії людини зі світом. Вона властива всім живим істотам та саморегулювальним технічним системам – від елементарних автоматичних пристроїв до сучасних комп'ютерів. Поведінка – форма виявлення активності. Діяльність – різновид поведінки і форма виявлення активності. Поняття «діяльність» співвідноситься з «активністю», як вид з родом. Діяльність має системний характер, підпорядкована загальній мотивації в межах єдиної програми поведінки і полягає в зміні та перетворенні зовнішнього світу та самого діяча [12, с. 84–88].

В юридичній літературі словосполучення *злочинна діяльність* вживається у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні так нерідко визначається будь-який злочин. У вузькому – умисне суспільно небезпечне діяння, складене з кількох взаємопов'язаних дій. Законодавець використовує розглянуте поняття переважно у вузькому розумінні [12, с. 90; 11, с. 8]. Наприклад, ст. 304 КК передбачає кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, тобто мається на увазі, що саме втягнення (*злочинна діяльність*) є не одноактною дією, а системою дій. До речі, за змістом закону під втягненням неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність треба розуміти певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах (п. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р. № 2 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність») [7, с. 294].

У той самий час Верховний Суд України термін *злочинна діяльність* вживає у широкому розумінні, коли відзначає, що «відповідальність за втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність настає в разі вчинення ним хоча б одного злочину» (п. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого

2004 р. № 2 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» [7, с. 295]. У зв'язку з цим А. Ф. Зелінський та М.Й. Коржанський обґрунтовано вказують на те, що виникла парадоксальна ситуація: у законодавстві і у правничій практиці, у науці і повсякденному спілкуванні широко використовується поняття, яке не має більш чи менш однакового визначення [11, с. 8]. Досліджуючи структуру та види *злочинної діяльності*, А. Ф. Зелінський та М. Й. Коржанський дійшли висновку про те, що вона складається з кількох або багатьох поведінкових актів (дій), тісно пов'язаних між собою і приведених у дію одними й тими самими мотивами [11, с. 11–12].

У кримінальному законодавстві злочинна діяльність отримала різний опис. Звичайно, ці дії описуються у диспозиціях. Наприклад: «крадіжка з проникненням у приміщення чи інше сховище». В інших випадках повторність актів злочинної діяльності визначається за допомогою слів, що означають повторення одних і тих самих злочинних дій: «повторно», «особою, яка раніше вчинила такий самий злочин». Деякі статті Особливої частини КК передбачають кримінальну відповідальність за вчинення злочинів, що можуть бути виконані тільки як діяльність. Дві та більше дій, які спрямовані на різні об'єкти, інколи об'єднуються у так звані «складні» види злочинів (розбій). У багатьох статтях об'єктивна сторона складу злочину визначена таким чином, що охоплює як одиничну дію, так і систему дій (наприклад, умисне тяжке тілесне ушкодження). Одиничний (з позиції юридичної кваліфікації) злочин може розглядатись як злочинна діяльність у вигляді продовжуваного злочину. Наприклад, незаконне, через пред'явлення сфальсифікованого документа, отримання надбавки до заробітної плати протягом кількох років.

Отже, аналізуючи юридичну практику та погоджуючись з висновками А.Ф. Зелінського та М.Й. Коржанського, можна зазначити, що юридичною формою злочинної діяльності є, насамперед, множинність злочинів у вигляді реальної сукупності злочинів: умисне вбивство свідка під час квартирної крадіжки, повторність (вчинення декількох квартирних крадіжок), рецидив спеціальний (нова крадіжка після засудження за крадіжку). Крім

того, *злочинна діяльність* кваліфікується як одиничний злочин, якщо він вчинений кількома діями, що складають об'єктивну сторону цього складу, зокрема так звані складені, продовжувані і триваючі злочини. Ми вважаємо, що до таких одиничних злочинів необхідно віднести також і злочини з альтернативними діями. У теорії кримінального права загальновизнано, що злочином з альтернативними діями визнається таке суспільно небезпечне діяння, об'єктивна сторона якого містить декілька суспільно небезпечних дій, вчинення хоча б однієї з яких достатньо для визнання злочину закінченим. Такої самої точки зору дотримується й Верховний Суд України. Зокрема, злочини, передбачені статтями 307, 309 або 311 КК, визначаються закінченими з моменту вчинення однієї із зазначених у диспозиції цих статей альтернативних дій. У випадках, коли винна особа вчинила одну або декілька зазначених дій, але не встигла вчинити іншу дію з тих, які охоплюються її умислом, вчинене необхідно розглядати як закінчений злочин за виконаними діями, а незавершена дія окремої кваліфікації як приготування до злочину або як замах на злочин не потребує (п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 4 «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» (із змінами і доповненнями постанови Пленуму Верховного Суду України № 16 від 18 грудня 2009 р.).

Кваліфікація злочину не змінюється у разі вчинення особою не однієї, а двох чи всіх дій, альтернативно передбачених диспозицією кримінально-правової норми. Різниця в обсязі суспільно небезпечних дій на кваліфікацію не впливає, але повинна враховуватися під час призначення покарання. Класичними прикладами злочинів з альтернативними діями в юридичній літературі є незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ч. 1 ст. 263 КК), а також незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ч. 1 ст. 307 КК). Одночасно необхідно зазначити, що в Україні існує і інша точка зору про те, що злочин, передбачений ч. 1 ст. 307 КК, належить до продовжуваних злочинів, зок-

рема, на це вказують В. О. Навроцький та інші фахівці [13, с. 366; 14, с. 603]. На наш погляд, ці висновки науковців заслуговують самої серйозної уваги і поки ще ніким не спростовані. Наприклад, особа не вчиняє нового злочину, якщо вона вчинить дві або всі передбачені дії, наприклад, спочатку вона незаконно придбає наркотичний засіб, зберігає його, а потім збуває [15, с. 502–503]. Цей вид злочину, як і продовжувані та триваючі злочини, володіє такою важливою характеристикою злочинної діяльності, як тривалістю (часовою календарною протяжністю), яка є формою фізичного часу в правовій системі.

Отже, можливо зробити попередній висновок про те, що кримінально-правовий термін *злочинна діяльність*, який використовується у судовій практиці, є неоднозначним, оскільки ним охоплюються як різні форми множинності злочинів, так і окремі види одиничних злочинів, а тому цей термін не відповідає вимозі про те, що одному кримінально-правовому поняттю повинен присвоюватися один кримінально-правовий термін і, навпаки, різні поняття повинні позначатися відмінними кримінально-правовими термінами [16, с. 16].

Висновки. Під час запобігання злочинам держава та суспільство використовують різноманітні методи та засоби, однак, одним з найбільш важливих правових заходів було і залишається покарання. Як відомо, покарання повинно бути невідворотним, справедливим, необхідним та достатнім для досягнення цілей, що передбачені законодавством: нести у собі кару, виправляти засудженого та запобігати злочинам (загальна та спеціальна превенція).

Незважаючи на розбіжності в підходах до визначення суттєвих ознак покарання серед науковців, загальний принцип каральної діяльності залишається незмінним – певним чином примусити винних у вчиненні злочину до правослухняної поведінки. Виходячи з поняття сутності покарання, варто зазначити, що воно являє собою єдність переконання та примусу. Покарання здійснює переконливий вплив у силу його спроможності виразити негативну моральну оцінку держави і суспільства злочинній поведінці особи. Разом з тим злочинець завдяки карі примушується до правослухняної поведінки шляхом правообмежень, що становлять зміст будь-якого виду покарання.

У цьому зв'язку важливого значення набуває стадія призначення покарання. Необхідно зазначити, що закон встановлює ті мінімальні та максимальні межі покарання, в яких воно може призначатися судом за вчинений злочин. Ці межі покарання диференційовані залежно від особи злочинця, тяжкості вчиненого злочину та суспільно небезпечних наслідків, стадії злочину, а також кількості учасників (вчинення одноособово чи у співучасті). Спеціальні правила призначення покарання стосуються лише основних видів покарань, а тому, якщо в санкції поряд з основним передбачено додаткове покарання, останнє до уваги судом не береться і призначається за загальними правилами.

Під час призначення покарання також особливого значення набуває можливість правильного тлумачення відповідної норми. Ще раз наголошуємо про те, що у кримінальному законодавстві терміни повинні застосовуватися таким чином, щоб одному кримінально-правовому поняттю відповідав один кримінально-правовий термін і, навпаки, різні поняття повинні позначатися відмінними кримінально-правовими термінами. Ця теза є дуже важливою, оскільки нині розпочинається робота над новим кримінальним законом, у якому буде визначено, які суспільно небезпечні діяння будуть вважатися злочином, а які кримінальним проступком, а також, які покарання та інші заходи кримінально-правового впливу повинні призначатися за їх вчинення.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.
2. Денисова Т. А. Кримінальне покарання: завдання і функції, практика застосування. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Т. 5: Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В. В. Сташиса. Харків: Право, 2008. С. 208–219.
3. Денисова Т. А. Покарання, його поняття та мета. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 17: Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. С. 709–713.

4. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. Москва: Стелс, 1995. 302 с.
5. Денисова Т. А. Призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений у співучасті. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 17: Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. С. 798–800.
6. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність: монографія. НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. 560 с.
7. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. Київ, 2004. № 12. 309 с.
8. Зелинский А. Ф. Понятие «преступная деятельность». *Советское государство и право*. 1978. № 10. С. 98–100.
9. Зелинский А. Ф. Некоторые вопросы квалификации преступной деятельности. *Труды ВСШ МВД СССР*. Волгоград: ВВШ МВД СССР, 1979. Вып. 11. С. 27–32.
10. Зелінський А. Ф. Злочинна діяльність: поняття та відповідальність. *Радянське право*. 1991. № 12. С. 32–35.
11. Зелінський А. Ф., Коржанський М. Й. Корислива злочинна діяльність. Київ: Генеза, 1998. 144 с.
12. Зелинский А. Ф. Криминальная психология. Киев: Юринком Интер, 1999. 240 с.
13. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації. Київ: Юринком Интер, 2006. 704 с.
14. Кваліфікація злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навчальний посібник / за заг. ред. В. В. Коваленка; за наук. ред. О. М. Джузі та А. В. Савченка. Київ: Атіка, 2011. 648 с.
15. Курс уголовного права. Общая часть. Том 1: Учение о преступлениях. Москва: Зерцало, 1999. 592 с.
16. Тростюк З. А. Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України. Київ: Атіка, 2003. 144 с.

References

1. Dzhuzha, O. M., Savchenko, A. V. and Cherniei, V. V. (2016), *Scientific and Practical Commentary of the Criminal Code of Ukraine*, Yurinkom Inter, Kyiv.
2. Denysova, T. A. (2008), in Stashys, V.V. (Ed.), *Criminal punishment: tasks and functions, practice of application. The legal system of Ukraine: history, state and prospects: 5 volumes. Vol. 5: Criminal and legal sciences. Actual problems of fight against crime in Ukraine*, Pravo, Kharkiv, pp. 208–219.

3. Denysova, T. A. (2017), in Tatsii, V. Ya. and Borysov, V. I. (ed.), *Punishment, its concept and purpose. Great Ukrainian Law Encyclopedia: 20 volumes. Vol. 17: Criminal Law*, National Academy of Legal Sciences of Ukraine; V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, Yaroslav Mudryi National Law University, pp. 709–713.

4. Bekkaria, Ch. (1995), *On crimes and punishments*, Stels, Moscow.

5. Denysova, T. A. (2017), in Tatsii, V. Ya. and Borysov, V. I. (ed.), *Appointment of punishment for a pending crime and for a crime committed in complicity. Great Ukrainian Law Encyclopedia: 20 volumes. Vol. 17: Criminal Law*, National Academy of Legal Sciences of Ukraine; V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, Yaroslav Mudryi National Law University, pp. 798–800.

6. Kvasha, O. O. (2013), *Participation in crime: structure and responsibility: a monograph*, National Academy of Sciences of Ukraine, V. M. Koretsky Institute of State and Law, Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko, Luhansk.

7. Ukraine (2004), *Bulletin of the legislation and legal practice of Ukraine*, Kyiv.

8. Zelinskiy, A. F. (1978), “The concept of “criminal activity”, *Soviet state and law*, No. 10, pp. 98–100.

9. Zelinskiy, A. F. (1979), “Some issues concerning criminal activity qualification”, *Proceedings of the Higher Investigative School of the USSR Ministry of Internal Affairs*, Vol. 11, pp. 27–32, Volgograd.

10. Zelinskiy, A. F. (1991), “Criminal Activity: Concept and Responsibility”, *Soviet law*, No. 12, pp. 32–35.

11. Zelinskiy, A. F. and Korzhanskyi, M. Y. (1998), *Mercenary criminal activity*, Genesa, Kyiv.

12. Zelinskiy, A. F. (1999), *Criminal Psychology*, Yurinkom Inter, Kiev.

13. Navrotskyi, V. O. (2006), *Fundamentals of criminal and law qualification*, Yurinkom Inter, Kyiv.

14. Dzhuzha, O. M., Savchenko, A. V. and Cherniei, V. V. (2011), *Qualification of crimes, investigated by internal affairs bodies: A manual*, Atika, Kyiv.

15. Russia (1999), *The course of criminal law. A common part. Volume I: Teaching about a crime*, Publishing house Zertsalo, Moscow.

16. Trostiuk, Z. A. (2003), *Conceptual apparatus of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine*, Atika, Kyiv.

Denysova T. A., Denysov S. F., Bilokoniev V. M.

GENERAL ISSUES AND CERTAIN FEATURES OF TERMINOLOGICAL FORMULATIONS AND SPECIAL RULES OF SENTENCING

The article deals with general issues of punishment that are important for the theory of criminal law and law-enforcement practice, approaches to determining its essential features, special rules for imposing punishment for an incomplete crime and a crime committed in complicity, taking into account when sentencing the severity of the person's act, the degree of criminal intent and certain features of the terminological formulations used in sentencing, in particular, "separate episodes of criminal activity" that are a part of complex single crimes or are separate compositions of identical crimes and are part of replication as forms of multiple crimes.

It was stated that, taking into account the current state of the dynamics and tendencies of the spread of crimes, a necessary law to strengthen the rule of law is the criminal law designed to combat crime by bringing to justice the perpetrators and sentencing them.

It is indicated that punishment is one of the means of preventing crime. Among all measures of state coercion, it is the most stringent and is used only for committing socially dangerous acts. Issues have been identified that remain insufficiently studied or have not found their final solution, in particular: signs of punishment; purpose (goal) punishment; ascertaining which criminal law measures should be deemed appropriate for achieving the goal of punishment; issues of imbalance of sanctions in separate norms; law enforcement practice in sentencing on the basis of Part 1 of Article 70 and Part 4 of Article 70 of the Criminal Code of Ukraine in the presence of the actions of a person "separate episodes of criminal activity".

The main signs of punishment are defined. 1. Punishment is a measure of state coercion that is provided for only by law and is applied on behalf of the state by the relevant government body. 2. Punishment can only be applied to a person convicted of a crime under criminal law. 3. Punishment is applied on behalf of the state only by the relevant authority - the court and appointed by conviction. 4. Punishment is a penalty imposing restrictions on the rights and freedoms of a convicted person, imposes an obligation on the convicted person to bear the losses and restrictions associated with his application. 5. Punishment is the logical legal consequence of a crime. 6. Punishment is public. 7. Punishment entails a special legal consequence - a conviction.

Sentences for the unfinished crime and for the crime committed in complicity, which is settled in Article 68 of the Criminal Code of Ukraine and applies to special rules of sentencing, are examined.

The range of issues related to the terms used in the legislation and requiring unambiguous interpretation has been determined. In particular, the terminological turnover "separate episodes of criminal activity" was analyzed, as well as the specialized term "criminal activity". It is noted that in sentencing, the possibility of correct interpretation of the relevant norm becomes of particular importance.

Key words: *punishment, sentencing, crime, severity of the act, unfinished crime, complicity, separate episodes of criminal activity.*